

УДК 373.31

Штихалюк Олена Павлівна,

директор навчально-виховного
комплексу «Всезнайко»
м. Київ, Україна
vseznaiko@ukr.net

Южно Інна Андріївна,

заступник директора з НВР
навчально-виховного комплексу «Всезнайко»
м. Київ, Україна
schoolmaster@vseznaiko.com.ua

Бабич Ярослав Сергійович,

системний аналітик навчально-виховного
комплексу «Всезнайко»
м. Київ, Україна
admin@vseznaiko.com.ua

Нечаєва Ольга Сергіївна,

практичний психолог навчально-виховного
комплексу «Всезнайко»
м. Київ, Україна
vseznaiko.olga.nechaeva@gmail.com

ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ ПРИ ВИКОРИСТАННІ
ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ
В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті автори акцентують увагу на соціальній значущості та необхідності переходу до новітніх інтернет-технологій, створенні продуктивного освітньо-інформаційного середовища шляхом максимального залучення батьків як безпосередніх суб'єктів навчання й виховання дітей. Аналізуючи проблеми освіти дітей початкової школи, автори зосереджуються на розробці й упровадженні ефективної системи взаємодії між суб'єктами освітнього процесу.

Ключові слова: *початкова школа, дистанційна освіта, освітньо-інформаційне середовище, суб'єкти освітнього процесу, ІКТ, підготовка педагогів, інноваційне навчання, гуманізація освіти, система дистанційної допомоги батькам.*

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство характеризується зростанням ролі інформації в соціальних відносинах, збільшенням швидкості її опрацювання завдяки комп'ютерній техніці та впровадженням інформаційно-телекомунікаційних і хмарних технологій у всі сфери суспільного життя. Розвиток таких технологій в умовах створення інформаційного суспільства вимагає змін і вдосконалення форм та методів навчання й виховання в системі освіти й, зокрема, на початковому етапі шкільного навчання. Перш за все це побудова нової організаційної структури, що відповідає сучасним вимогам, новітні моделі управління, забезпечення відкритості системи освіти для всіх її суб'єктів (батьків — учнів — викладачів).

У контексті реформування галузі середньої освіти зростає зацікавленість батьків у такій формі навчання, як дистанційна, що передбачає активне спілкування між педагогом і учнем за допомогою сучасних технологій та мультимедіа [1].

Аналіз наукових досліджень. Останніми роками в освіті відбувається ціла низка новоутворень: видаються нові програми, вдосконалюється структура освітнього процесу, змінюються вимоги до учнів, особливо першокласників. Разом з тим ступінь розбудови інформаційного суспільства в Україні, порівняно зі світовими тенденціями, є недостатнім, що зумовлено низкою причин:

- недостатня ефективність використання фінансових, матеріальних, кадрових ресурсів, спрямованих на інформатизацію, впровадження ІКТ у соціально-економічну сферу;
- низький рівень інформатизації окремих галузей економіки, деяких регіонів держави;
- недосконалість нормативно-правової бази інформаційної сфери;
- повільний темп створення інфраструктури для надання юридичним і фізичним особам інформаційних послуг з використанням мережі Інтернет;

- недостатній рівень комп'ютерної та інформаційної грамотності населення;
- досить повільне впровадження нових методів навчання із застосуванням сучасних ІКТ;
- низький рівень інформаційної представленості України в інтернет-просторі, а присутність україномовних інформаційних ресурсів взагалі є недостатньою;
- відсутність забезпечення потреб економіки і суспільного життя через низький рівень державної підтримки виробництва засобів інформатизації, програмних засобів та впровадження ІКТ;
- нерівномірність забезпечення можливості доступу населення до комп'ютерних і телекомунікаційних засобів, поглиблення «інформаційної нерівності» між окремими регіонами, галузями економіки та різними верствами населення [6, 201–203].

За цих умов у нашій країні навіть не розглядалася можливість впровадження та використання дистанційної форми навчання у шкільній освіті, незважаючи на те, що така форма роботи дає можливість залучити дітей, які з різних причин не можуть відвідувати школу, та їхніх батьків до Системи дистанційної допомоги батькам (далі — СДДБ). Дистанційна форма навчання сприяє створенню взаємодії та наданню допомоги батькам як безпосереднім суб'єктам освітнього процесу, оскільки психічні та фізіологічні можливості цілого ряду дітей шкільного віку не дозволяють їм самостійно користуватися основним інструментом і технічними засобами навчання — комп'ютером, програмними та апаратними застосуваннями [2, 4–5].

Метою дослідження є створення оптимальної моделі системи дистанційної допомоги батькам для навчання та виховання учнів початкової школи.

Гіпотеза дослідження. В основу нашого дослідження покладено припущення про те, що процес впровадження та вдосконалення СДДБ для розвитку освітньо-інформаційного середовища НВК «Всезнайко» буде ефективним за умови:

- 1) формування інформаційної культури суб'єктів навчально-виховного процесу, впровадження організаційних механізмів управління діяльністю навчального закладу;
- 2) вивчення практичної можливості, способів ефективної організації навчального середовища з елементами дистанційного

навчання дітей молодшого шкільного віку відповідно до затверджених МОН навчальних програм;

3) реалізації функції забезпечення дистанційного навчання із застосуванням ІКТ і функції практичного дистанційного моніторингу підготовленості батьків, учнів та педагогів до використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Для дослідження проблеми на даному етапі нами було використано теоретичний аналіз літературних джерел та технічне моделювання.

Виклад основного матеріалу. Поставити освіту на службу інтересів зростаючої дитячої особистості — означає не лише надати можливість дитині дізнаватися щось нове, придумувати, знаходити. Головне — це допомогти їй зайняти в початковій діяльності позицію «творця», «розпорядника», «конструктора». Це допоможе дитині пізнати свої ще невідомі сторони особистості, здивувати саму себе і стати не об'єктом, а повноцінним суб'єктом освітнього процесу.

Відповідно до Закону України «Про освіту» батьки можуть самі вирішувати, за якою формою навчатиметься дитина. Також вони мають можливість забезпечити їй домашню освіту відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти. Сьогодення вимагає від батьків уміння вибрати саме той контент з веб-середовища, що не зашкодить розвитку, навчанню та вихованню дитини, а стане у пригоді й зможе бути корисним. Ми пропонуємо вирішення цього питання шляхом залучення батьків до СДДБ. Дана система допоможе зорієнтуватися у виборі найбільш доцільних методів, прийомів та засобів навчання і виховання дитини.

Система ДО передбачає проведення систематичних занять з учнями з використанням засобів комунікацій та освітніх ресурсів мережі Інтернет (веб-квести, телеконференції, віртуальні дискусії, ситуаційний аналіз, проекти тощо). Вона дає можливість автоматизувати діяльність учня, використовуючи нові технології подання інформації, такі як інфографіка, скрайбінг, інтелект-карти, скетч, сторітелінг, тимчасова шкала, доповнена реальність тощо. Таке навчання також передбачає використання інтерактивних форм викладання, автоматичних опитувань.

Система дистанційної допомоги батькам, запропонована колективом досвідчених педагогів НВК «Всезнайко», спрямована на оптимізацію впливу сім'ї на дитину через підвищення педагогічної культури батьків. У розробці даної системи брали участь спеціалісти

дошкільної освіти, вчителі початкової школи, психологи та корекційні педагоги. У початковій школі НВК «Всезнайко» заняття проводяться повністю дистанційно. Нами розроблено пакет модулів, які вміщують необхідні для навчання матеріали. Забезпечення повної дистанційності навчання у сукупності з СДДБ, на відміну від очно-дистанційної форми, допоможе учням здобувати знання виключно через позитивні емоції.

Професор Д. Меррілл називає таке навчання «e3-Learning» [6, 202]. На противагу електронним ресурсам, ми використовуємо ресурси, в основу яких покладено різні теорії навчання. Це дозволяє здійснювати e3-learning, тобто навчання, яке буде ефективним, результативним і захоплюючим (“efficient, effective, andengaging”). Саме таке навчання можна назвати розвиваючим і тим, що забезпечує необхідні умови для гуманізації освіти.

Структура роботи за СДДБ. Система дистанційної допомоги батькам включає 2 напрями роботи:

- 1) робота з батьками і педагогами;
- 2) контроль за роботою батьків з дітьми.

Для цього наші педагоги добирають необхідний учбовий матеріал, викладають його на хмару, користуючись певними інтернет-інструментами. Батьки мають можливість користуватися цими матеріалами для автономного забезпечення освітньо-виховного процесу вдома, в сім'ї. На наступному етапі педагоги на основі матеріалу, наданого батьками, аналізують їх роботу та корегують взаємодію батьків з дітьми. Матеріал для аналізу надається у вигляді контрольних та самостійних робіт, фотозвітів участі дитини в проєктній діяльності тощо.

Здійснення роботи за СДДБ та підвищення ефективної взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу в нашому закладі забезпечено постійним функціонуванням хмарного методичного кабінету та організованим навчанням педагогів для роботи в ньому. Важливе місце в цьому аспекті займає науково-методичне, організаційне, системно-технічне та фінансове забезпечення.

Отже, СДДБ — методичний супровід, що надаватиме можливість:

– варіативного, різнорівневого та диференційованого підходів до процесу розвитку, навчання й виховання дітей у сім'ї, віддалено від навчального закладу, з урахуванням їхніх вікових, фізіологічних та психологічних особливостей;

- визначення шляхів оптимізації цих процесів засобами ІКТ;
- теоретичного обґрунтування плану дій;
- використання навчального контенту відповідно до педагогічних правил і норм.

Вимоги до педагога в системі дистанційної освіти. Для забезпечення ефективної роботи, окрім педагогічної компетентності, педагог у системі ДО має бути досконало обізнаним з методики організації та проведення дистанційного навчання, мати базову інформаційну грамотність і досвід роботи в мережі Інтернет.

Наявність досвіду, знань та компетентності педагогів у питаннях розвитку і навчання дітей молодшого шкільного віку є важливою й обов'язковою умовою координаційної допомоги батькам. У цьому контексті необхідними є:

- знання закономірностей розвитку, виховання, навчання особистості на всіх етапах онтогенезу;
- уміння визначати мету та організовувати пошуковий процес у розв'язанні завдань;
- знання форм, методів, прийомів, методик та технологій педагогічної роботи з дітьми;
- вміння прогнозувати, проектувати та моделювати педагогічну діяльність.

Як вже було зазначено, впровадження елементів дистанційного навчання в шкільну систему вимагає від вчителів здійснення освітньої діяльності за новими технологіями, апробацію та використання нових форм і методів організації навчального процесу. Звичним для вчителів нашого НВК є спілкування з дітьми та їхніми батьками через мережу Internet. Таким чином проводяться консультації, обмін завданнями та їх виконання, підготовка проектів.

Компетенції педагога СДДБ. Педагог, який працює у СДДБ, має володіти конкретними компетенціями та допомогти батькам оволодіти тими з них, які допоможуть в навчанні дитини.

До числа *основних компетенцій* викладача для роботи в системі ДО слід віднести:

- компетенції методичного проектування навчального процесу за допомогою побудови моделей дистанційного навчання;
- компетенції розробки різних видів організаційної документації для проведення дистанційного курсу, з урахуванням використовуваних форм і засобів;

– компетенції розробки електронного контенту, включаючи різні види педагогічного контролю в системі ДО, проектування системи дистанційної оцінки якості контрольних завдань, вміння вибрати програмне забезпечення та технології проведення контролю при ДО.

Дистанційне викладання навчальних предметів, курсів, дисциплін (модулів) за освітніми програмами також забезпечується наявністю низки *прикладних компетенцій*, а саме:

– компетенції володіння формами і методами організації дистанційного навчання, використання адекватних їм засобів комунікацій на практиці;

– компетенції організації дистанційного контролю учнів та допомога батькам;

– компетенції проведення навчальних заходів з урахуванням психологічних особливостей поведінки учнів у віртуальному середовищі;

– компетенції організації та проведення рефлексії, анкетування учнів та батьків за дистанційною формою навчання;

– компетенції організаційної діяльності при ДО, в тому числі вміння аналізувати навчальну ситуацію, дотримуватися етичних норм при взаємодії вчителя з учнем;

– компетенції самостійної пізнавальної діяльності, заснованої на засвоєнні способів оволодіння знаннями з різних інформаційних джерел (соціальні мережі, віртуальні професійні спільноти, електронні бібліотеки), здатності оцінювати власні професійні можливості, навички самоорганізації.

Висновки. Зважаючи на недостатню ефективність традиційних методів навчання, існуючих на сьогодні, сучасне суспільство вимагає розробки та впровадження принципово нових підходів, які підвищують якість навчальної діяльності й обсяг навчальної інформації, а також сприяють збереженню та зростанню природного пізнавального інтересу дитини.

Застосування нових підходів на заняттях з дистанційною формою навчання урізноманітнює навчально-виховний процес, робить його живим і цікавим. Використання інформаційно-освітніх технологій дозволяє суттєво підвищити ефективність навчання. Успішне формування нових компонентів компетентно-орієнтованого середовища можливе лише при збалансованому

організаційно-методичному, інформаційному та матеріально-технічному забезпеченні всього навчального процесу. Наша мета повернути увагу освітян і науковців до проблеми організації дистанційного навчання та взаємодії суб'єктів освітнього процесу при виборі такої форми.

У початковій школі учень ще не є самодостатнім учасником освітнього процесу. В системі ДО це виявляється передусім у недостатньому володінні засобами ІКТ. Тому під час організації навчального-виховного процесу за дистанційною формою слід обов'язково враховувати та забезпечувати участь батьків, а саме — залучати їх до допомоги у навчанні своїх дітей та знаходити оптимальні, найбільш зручні способи зближення [4, 4–9].

Перспективи подальших досліджень. На сьогодні інформатизація освіти вкрай необхідна для нашої держави. Тому вивчення цієї проблеми вважаємо актуальним і дуже важливим. Для цього необхідно:

- розробити засоби ІКТ з урахуванням психолого-педагогічних закономірностей пізнавальної діяльності та особливостей інших видів діяльності, що у свою чергу підвищить ефективність навчання дітей молодшого шкільного віку;

- науково обґрунтувати вимоги до технічних засобів ІКТ для інформатизації навчальних закладів, що надасть можливість використовувати єдине програмно-методичне забезпечення та відтворення єдиного типу інформаційного простору;

- розробити і обґрунтувати науково-технічні стандарти для оснащення закладів засобами ІКТ, що позитивно вплине на ефективність використання останніх та інформатизації системи початкової освіти в цілому;

- провести моніторинг стану інформатизації освіти, що забезпечить підвищення ефективності технічних та управлінських рішень;

- створювати авторські програми для навчання комп'ютерної грамотності дітей молодшого шкільного віку та їхніх батьків як безпосередніх учасників навчального процесу.

Рекомендації:

- 1) популяризувати дистанційну форму навчання не як данину сучасності, а як одну з ефективних форм навчання;

- 2) пояснити необхідність участі батьків у освітньому процесі;
- 3) донести до суспільства важливість формування освітнього е-середовища та взаємодії між суб'єктами освіти.

ДЖЕРЕЛА

1. Освітній портал. Дистанційна освіта [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.osvita.org.ua/distance
2. Бондаренко О. Розробляємо мережевий курс для відкритого навчання: крок за кроком / О. Бондаренко, Е. Смородська. // Заступник директора школи. — 2016. — № 5. — С. 4–15.
3. Никуличева Н.В. Дистанционное обучение: организационные формы для работы с обучающимися / Н.В. Никуличева // Справочник заместителя директора школы. — М., 2016. — № 4. — С. 52–57.
4. Никуличева Н.В. Интернет-ресурсы для подготовки дистанционного курса / Н.В. Никуличева // Справочник заместителя директора школы. — М., 2016. — № 4. — С. 58–61.
5. Никуличева Н.В. Организационно-педагогическое обеспечение подготовки преподавателя для системы дистанционного обучения : автореф. Дис. ... канд. пед. наук / Н.В. Никуличева. — М., 2016. — 26 с.
6. Штихалюк О.П. Розвиток освітньо-інформаційного середовища НВК «Всезнайко» засобами мережевих технологій та дистанційної освіти для дошкільників / Штихалюк О.П., Юхно І.А., Бабич Я.С. // Проблеми та перспективи управління сучасною столичною школою : зб. наук. ст. за матер. регіон. наук.-практ. конф., 2014–2015 р. / за заг. ред. В.Я. Шуть. — К. : Київ ун-т ім. Б. Грінченка. — 2015. — С. 200–206.

INTERACTION OF SUBJECTS OF EDUCATIONAL PROCESS WITH THE USE OF DISTANCE LEARNING AT ELEMENTARY SCHOOL

Olena Shtyhalyuk,

Director of Educational Complex "Vseznaiko"
vseznaiko@ukr.net

Inna Yukhno,

Deputy Director of Educational Complex "Vseznaiko"
schoolmaster@vseznaiko.com.ua

Yaroslav Babych,

Systems Analyst
Educational Complex "Vseznaiko"
admin@vseznaiko.com.ua

Olga Nechaeva,

Practicing Psychologist
Educational Complex "Vseznaiko"
vseznaiko.olga.nechaeva@gmail.com

The article focuses on social importance and necessity of transition to new Internet technologies, creation effective educational information environment to support parents as direct subjects of children education. Considering the problems of education of primary school, the authors pay attention to the development and implementation of system interaction between the subjects of educational process.

Key words: elementary school, distance education, educational information environment, subjects of educational process, ICT, teachers training, innovative teaching, humanization of education, distance support system for parents.

REFERENCES

1. Educational Portal. Distance Learning. www.osvita.org.ua/distance
2. Bondarenko, O. (2016). Developing Network Course for Open Education Step by Step. *Deputy Headmaster of School*, 5, 4–15.
3. Nikulicheva, N. (2016). Distance Learning: Management Forms for Work with Students. *Guide for Deputy Headmaster of School*, 4, 52–57.
4. Nikulicheva, N. (2016). Internet-Resources for Distance Learning Course. *Guide for Deputy Headmaster of School*, 4, 58–61.
5. Nikulicheva, N. (2016). Management Pedagogical Support for Teacher Training for Distance Learning System. M., 26 p.
6. Shtykhaliuk, O. (2015). Development of Educational Information Environment at Educational Complex "Vseznaiko" within Means of Network

Technologies and Distance Education for Pre-School Children. *Problems and Perspectives of Modern Capital School Management, scientific works collection within materials of scientific conferences in 2014–2015, Borys Grinchenko Kyiv University, 200–206.*